

Oikeusministeriön lainvalmisteluosastolle

VIITE: Lausuntopyyntönnö 29.3.2011

LAUSUNTO VELKAJÄRJESTELYN UUDISTAMISTA KOSKEVASTA MIETINNÖSTÄ JA EHDOTUKSESTA SAATAVAN TOISSIJAISESTA LOPULLISESTA VANHENTUMISESTA

Lausuntonaan otsikon asiasta Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry toteaa kohteliaimmin seuraavaa:

1. Yleistä

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry (STKL) pitää velkajärjestelylain uudistamista tarpeellisena ja sen kirjoittamista uuden lain muotoon perusteltuna. Yhteiskunta ja velkajärjestelyä vaativien luottojen sisältö on muuttunut edellisen velkajärjestelylain säätämisen jälkeen. Perinteisten osamaksukauppojen sijaan tai oheen ovat tulleet mukaan myös ns. pikaluotot ja asuntoluottojen osuus velkajärjestelyssä on pienentynyt.

STKL pitää positiivisena, että velalliselta perittävä summa vaihtelisi tulojen mukaan, jolloin lisäsuoritusvelvollisuutta ei syntyisi. Tämä selkiyttää velallisen asemaa. Myönteisenä voidaan pitää velallisen mahdollisuutta vuosittaisiin vapaakuukausiin. STKL pitää positiivisena ehdotusta velkojen toissijaisesta vanhentumisesta (laki velan vanhentumisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta). Nykyinen tilanne, jossa on mahdollistunut periaatteessa päättämätön velkavastuu ja velallisten joutuminen keskenään eriarvoiseen asemaan sen mukaan, onko velkoja hakenut saatavasta tuomion, on ollut kohtuuton.

STKL pitää myönteisenä, että velkajärjestelyn esteissä on otettu huomioon myös luotonantajan toiminta. Vastuu velkaongelmista kuuluu osin myös niitä myöntäville tahoille ja on osa luottoliiketoiminnan riskiä. Erilaisten pikaluottojen markkinointi on joissain tapauksissa ollut erittäin aggressiivista, ehdot kohtuuttomia ja luotonantopolitiikka vastuutonta. Luottojen aggressiivinen markkinointi ja joissain tapauksissa luotonhakijan hädänalaisen tilan hyväksikäyttö varsinkin pikaluotoissa käytetyin kohtuuttomin ehdoin ja viivästysseuraamuksin ei pidä olla toimintaa, jossa arvioidaan tai painotetaan vain velallisen toimintaa. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna myös luotonantajien vastuuta voisi lain sisällöissä painottaa selkeästi enemmän.

Yhteiskunnassa heikoimmassa asemassa olevat ovat lähtökohtaisesti myös luottomarkkinoilla heikoimmassa asemassa niin luottoehtojen kuin luotoista selviytymisen suhteen. Ylivelkaantumisen taustalta löytyy usein huono-osaisuutta ja vähintäänkin taitamattomuutta tai ymmärtämättömyyttä omasta talouden hallinnasta tai laajemmin koko elämänhallinnasta. Tämän vuoksi velkajärjestelylain ja sen hengen tulisi sisältää mahdollisimman vähän retributiivisia elementtejä.

Tutkimusten mukaan ylivelkaantumisella on sekä sosiaalisia että terveydellisiä vaikutuksia yksilön ja hänen läheistensä hyvinvointiin. Pahimmillaan se voi johtaa syrjäytymiskiarteeseen, jonka hoitamisen yhteiskunnalliset ja sosiaaliset kustannukset ovat suuria. Velkajärjestelylaki sen sisältämine toimenpiteineen on vain yksi, mutta oleellinen instrumentti ylivelkaantumisongelman ratkaisemisessa ja syrjäytymiskiarteiden ehkäisyssä. Se ei kuitenkaan saisi synnyttää uusia ongelmia liian tiukoilla ehdoillaan. STKL jakaa velkajärjestelytyöryhmän asettamispäätöksessä (OM 18.9.2009) ilmaistun kannan, jonka mukaan ”Hallituksen linjauksen mukaan konkurssiin joutuneille yrittäjille ja ylivelkaantuneille on annettava uusi mahdollisuus. Niin yrityksiä kuin yksityishenkilöitä on kannustettava hakemaan neuvoja ja apua velkaantumisongelmiensa ratkaisemiseen niin varhain kuin mahdollista. Lisäksi maksuhäiriöpolitiikkaa ja velkajärjestelyprosesseja tarkistetaan, jotta konkurssiin menneiden yrittäjien paluu yrittäjätoimintaan tai työmarkkinoille on mahdollista nykyistä nopeammin.” Uudessa velkajärjestelylaissa näyttäisi muodostuvan ongelmia erityisesti kannustavuuden suhteen.

2. Velallisen lisäosa ja parantunut maksukyky (9 §)

STKL ei pidä perusteltuna työryhmän esitystä parantuneen tulotason lukemista vain 30 prosentin osuudella velallisen hyväksi. STKL:n näkemyksen mukaan voimassaolevan velkajärjestelylain 50 prosentin ns. kannustinlisä tulisi säilyttää velallisella. Työryhmä ei ole kyennyt esittämään perusteluja ja hyötyjä, joita ns. kannustinlisän heikentämisellä voitaisiin saavuttaa. Työnteon tulee olla mahdollisimman kannustavaa, jolloin se hyödyttää enenevässä määrin myös velkojaakin. Lisäksi on sosiaalisesti ja inhimillisesti perusteltua, että velkajärjestelyvelallisella on mahdollisuus lisätä omaa ja hänen elatuksestaan riippuvaisten taloudellista ja sitä kautta muuta hyvinvointia omalla työn teollaan.

3. Omistusasunnon säilyttäminen

STKL on samaa mieltä Aulikki Pentikäisen (3.3.2011) ja Suomen yrittäjien (3.3.2011) esittämien eriävien mielipiteiden kanssa omistusasunnon säilyttämisestä. Jaamme Pentikäisen näkemyksen erityisesti siitä, että ”luottomarkkinoilla toimivat velkojat, jotka ovat antaneet luottoa ilman turvaavaa vakuutusta, eivät ole voineet laskea sen varaan, että velallisen asunnosta kertyisi heille nykyisen velkajärjestelyn voimassa ollessa merkittäviä suorituksia. STKL:n näkemyksen mukaan myös yksityisvelkojalle tulee turvata mahdollisuus muita velkojia parempaan suoritukseen.

4. Perheen elatus ja asumiskulut velkajärjestelyn aikana (8 §)

STKL:n näkemyksen velallisen puolison ollessa elatuksenvarainen, on puolison ja perheessä asuvien lasten elatus otettava velallisen perusosuutta laskettaessa huomioon täysimääräisenä, jottei koko perhe joudu tilapäiseksi tarkoitetun toimeentulotuen ja köyhyysrajana pidettävä toimeentulotukinormin piiriin. Niin ikään velallisen asuessa puolison omistusasunnossa olisi asumiskulut huomioitava velallisen tosiasiallisen osuuden mukaisina.

5. Sosiaalisten luottojen ja lainatakausten käytön tehostaminen

STKL esittää selvitettäväksi, olisiko lakiesityksen 12 §:än tai talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain muuttamisesta 1 §:än tarpeen lisätä erityinen kohta, jossa edellytetään selvittämään ennen velkajärjestelylain mukaisen velkajärjestelyn hakemista mahdollisuudet järjestellä velat kunnan myöntämän sosiaalisen luoton tai Takuu-säätiön myöntämän sosiaalisen lainatakauksen avulla. Sosiaalisen luoton tai takauksen avulla vanhat velat sovitellaan ja maksetaan pois myönnetyn

uuden luoton (saneerausluotto) avulla. Tämä on mahdollista sosiaalisen luoton matalamman koron ja toisaalta pidemmän maksuohjelman avulla erityisesti tilanteissa, joissa ylivelkaantuminen on aiheutunut useista pienehköistä korkeakuluisista kulutustyyppisistä luotoista tai muista pienistä erääntyneistä satavista. Sosiaalisten luottojen systemaattisempi käyttö velkojen uudelleen järjestelyssä edellyttää myös talous- ja velkaneuvonnan resurssien kohentamista.

6. Riittävien resurssien varmistaminen talous- ja velkaneuvontaan

STKL:n näkemyksen mukaan velkajärjestelylaissa tulisi huomioida, varmistaa ja varata selkeämmin tarpeelliset resurssit talous- ja velkaneuvonnan toteuttamiseen velkajärjestelyasioissa. Talous- ja velkaneuvonnoissa tulisi olla paremmat mahdollisuudet puuttua jo hyvissä ajoin syntyneisiin ongelmiin, jolloin varsinaisten velkajärjestelyjen tarve voisi vähentyä. Talous- ja velkaneuvonnan resursseja tulisi riittää myös ennaltaehkäisevään työhön: Lisäksi taloudenhallinnan tiedot ja taidot tulisi varmistaa jo perus- ja ammatillisessa koulutuksessa. Tältä osin velkajärjestelylain uudistamisen yhteydessä muutettavaksi kaavailtuun lakiin talous- ja velkaneuvonnasta (1 §) tulisi tehdä lisäys myös ehkäisevästä työstä.

STKL vaatii, että viimeistään mahdollisen uuden velkajärjestelylain implementoinnissa kiinnitetään erityistä huomiota talous- ja velkaneuvonnan resursseihin. Tämä on tarpeen, jotta jo työryhmän asettamispäätöksessä mainittu tavoite velkaongelmien mahdollisimman varhaisesta ratkaisusta ja siihen kannustavuudesta toteutuisi ("Niin yrityksiä kuin yksityishenkilöitä on kannustettava hakemaan neuvoja ja apua velkaantumisongelmiensa ratkaisemiseen niin varhain kuin mahdollista."). Tämä ei voi toteutua, jos pääsy talous- ja velkaneuvontaan on yhtä hankalaa kuin nykyisin pitkien asiakasjonojen vuoksi. Lakiehdotuksen, sen tavoitteiden ja sisällön toteutumisen kannalta riittävät talous- ja velkaneuvonnan resurssit ovat välttämättömiä.

Helsingissä 8.6.2011

Riitta Särkelä
toiminnanjohtaja
Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry

Aki Siltaniemi
tutkimuspäällikkö
Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry